

Lahden kaupunki, Hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunta, 23.03.2022

§ 28

Lahden kaupungin hyvinvointisuunnitelma 2022-2025

1198/00.01.02.05/2022

Asian valmistelija / lisätietojen antaja

Johtava asiantuntija Pia Haverinen, p. 050 398 7621

Erityisasiantuntija Katja Karevaara, p. 044 482 6233

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Esittelijä

Sivistysjohtaja Granqvist Tiina

Päätösehdotus

Hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunta hyväksyy osaltaan Lahden kaupungin hyvinvointisuunnitelman vuosille 2022-2025 ja esittää, että kaupunginhallitus hyväksyy hyvinvointisuunnitelman 2022-2025 ja esittää edelleen kaupunginvaltuustolle, että se merkitsee asian tiedoksi.

Perusteluosa

Terveydenhuoltolaki (1326/2010) velvoittaa kuntia seuraamaan asukkaittensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin sekä kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain, minkä lisäksi valtuustolle on kerran valtuustokaudessa valmisteltava laajempi hyvinvointikertomus. Hyvinvoinnin tilan selvittämiseen ja seurantaan velvoittaa myös kunta-laki

(410/2015), jonka mukaan kunnan tulee edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueen elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla.

Hyvinvointikertomus sisältää kertomusosion menneestä nelivuotiskaudesta ja suunnitelmaosion seuraavalle nelivuotiskaudelle. Lahdessa hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma laaditaan erillisinä asiakirjoina. Lahden kaupungin laaja hyvinvointikertomus 2017-2020 hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 8.3.2021 § 32.

Hyvinvointisuunnitelma vuosille 2022-2025 on valmisteltu hyvinvointikertomuksen 2017-2020 pohjalta Hyvinvointisuunnitelma sisältää suunnitelman kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi: hyvinvointitavoitteet, toimenpiteet ja arviointimittarit vuosille 2022-2025.

Hyvinvointisuunnitelman laadinnan lähtökohtana ovat kaupungin strategian painopistealueet ja linjaukset sekä maakunnallisesti määritellyt hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen paino-pistealueet (mielen hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys, arjen turvallisuus, päihteettömyys ja terveelliset elintavat).

Hyvinvointisuunnitelmassa on kolme isoa kaupunkistrategiaan pohjautuvaa teemaa: Kestävästi elinvoimainen: Elinvoimainen ja työllistävä Lahden kaupunkiseutu; Kestävästi hyvinvoiva: Hyvinvoiva ja osallistuva lahtelainen; Kestävästi uudistuva: Lahtelaisten turvallinen arki ja arjen hallinta. Näiden isojen teemojen alle on määritelty tavoitteet, jotka jäsentävät toimenpiteitä.

Toimenpiteisiin on valikoitu toimia, joita halutaan kehittää ja joita pystytään seuraamaan. Tavoitteista osa koskee kokonaisia erillishjelmia ja osa keskittyy pienempiin yksityiskohtiin.

Tavoitteiden toteutumisen seurantaan on valittu erilaisia mittareita, sekä valtakunnallisia, että omia seurantamittareita. Käytettyjä tilastotietokantoja ovat esimerkiksi Sotkanet, Tilastokeskus ja Kelasto.

Sote-uudistuksen yhteydessä kunnille on suunniteltu otettavan käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtiosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin. HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtiosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Kannustin on suunniteltu otettavan käyttöön vuoden 2023 alusta, jolloin kunnille jaetaan ensimmäisen kerran uudistuksen jälkeinen valtiosuus. Tulosindikaattorit (6 kpl), jotka mittaavat muutosta väestössä sisältyvät hyvinvointisuunnitelmaan.

Jatkossa hyvinvointikertomus päivitetään kaupungin strategiapäivityksen yhteydessä.

Lahdessa hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunta on vastannut hyvinvointisuunnitelman valmistelusta ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmästä muodostetut asiantuntijaryhmät sen laadinnasta.

Vaikutusten ennakoarviointi

Kuntalaisvaikutukset

Ihmisiin kohdistuvat vaikutukset ovat merkittävän myönteisiä hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutuessa. Kuntalaisvaikutukset näkyvät työllisyysasteen ja koulutustason nousuna, syrjäytymisen vähenemisenä, mielen hyvinvointina, terveellisinä elintapoina, päihteettömyytenä, kulttuurihyvinvointina ja osallisuuden lisääntymisenä eri ikäryhmissä. Kuntalaisvaikutuksia mitataan mm. hyte-

kertoimeen valittujen indikaattoreiden kautta. Kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän vaikuttavan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Vuoden 2021 tietojen perusteella Lahti olisi saamassa hyte-kertoimeen perustuvaa valtionosuutta 19,10 € / asukas eli 2 288 700 € (Indikaattoripankki Sotkanet).

Ympäristö- ja hyvinvointivaikutukset

Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutuessa voidaan saavuttaa pitkällä aikavälillä merkittävän myönteisiä vaikutuksia kuntalaisten fyysiseen elinympäristöön, sen esteettömyyteen ja viihtyvyyteen. Arkiliikkumisen olosuhteiden kuten sujuvan ja liikenneturvallisen infrastruktuurin parantaminen kasvattaa kävelyn ja pyöräliikenteen kulkutapaosuuksia, vähentää osaltaan liikenteen meluhaittoja, liikenneonnettomuuksia ja pienhiukkaspäästöjä sekä potentiaalisesti vauhdittaa liikenteen päästövähennystavoitteiden saavuttamista. Kuntalaiset kokevat elinympäristönsä turvallisemmaksi ja ovat tyytyväisempiä asuinalueidensa olosuhteisiin. Kävelyn ja pyöräliikenteen edistämisestä syntyy tutkitusti kansanterveydellisiä hyötyjä sekä säästöjä ennenaikaisen kuolleisuuden vähenemisen myötä. Kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen käytön lisääntyminen vuoden 2030 kulkumuoto-osuustavoitteiden mukaisesti toisi vuosittain Lahden kaupungille noin 7,5M€ säästöjä jo yksinään 20-74 vuotiaiden ikäluokassa fyysisen aktiivisuuden lisääntymisen myötä (Ramboll 2020).

Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Hyvinvointisuunnitelman toimiessa kaupungin henkilöstön yhteisenä hyvinvointityön suunnittelun, seurannan, arvioinnin ja raportoinnin työvälineenä voidaan saavuttaa myönteisiä kuntalaisvaikutuksia ja toimia yhden kaupungin -periaatteen mukaisesti. Terveys ja hyvinvoinnin laitos

(THL) kerää kaksi kertaa vuodessa tietoja kunnan eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisasiivisuudesta (TEA). Tiedonkeruilla selvitetään mm. resursseja, jotka on kohdennettu hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyön koordinointiin. Tämä on yksi hyte-kertoimen indikaattori laskettaessa valtiosuutta perustuen kunnan tekemään hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöhön.

Lahdessa hyte-työn kaupunkitasoiseen koordinointiin osana muita työtehtäviä on osoitettu 0,2 henkilötyövuotta (htv). Vuonna 2022 hyvinvointisuunnitelman laadinnan koordinointiin ja kehittämistyöhön on kohdennettu yhteensä 0,3 htv. Kokonaisvaltaiseen järjestöyhteistyön-koordinointiin henkilöresurssia ei ole kohdennettu lainkaan, vaikka kolmannen sektori rooli hyvinvoinnin edistämässä on merkittävä. Toistaiseksi järjestöyhteistyön koordinointi ei ole hyte-kertoimen indikaattori, mutta sisältyy kuntajohdolle osoitettuun tiedonkeruuseen. Verrattain pienen htv-kohdennuksen vuoksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinoitityön vaikuttavuus voi jäädä potentiaaliaan alhaisemmaksi sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Riskinä on esimerkiksi hyvinvointityön jääminen tuntemattomaksi. Hyvinvointitiedon tuottaminen päätösprosessiin on hidasta, eikä tiedolla johtaminen toteudu tehokkaasti.

Taloudelliset vaikutukset

Elinvoimaa edistävällä ja ennaltaehkäisevällä hyvinvointityöllä sekä toimimalla suunnitelmallisesti asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi voidaan saavuttaa merkittäviä myönteisiä taloudellisia vaikutuksia. Esimerkkejä myönteisistä talousvaikutuksista ovat uusien yritysten sijoittuminen paikkakunnalle, työllisyyskustannusten väheneminen ja

ihmisten hyvinvoinnin lisääntymisen kautta korjaavien palveluiden tarpeen väheneminen.

Hyvinvointisuunnitelmaan on integroitu tiiviisti Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilun tavoitteet, toimenpiteet ja seuranta, mutta laajemmin ennaltaehkäisevästä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmasta. Hyvinvointisuunnitelma auttaa pääsemään pitkällä aikavälillä kiinni työttömyyden juurisyyhin mm. työkyvyn näkökulmasta. Esimerkiksi vuonna 2020 lahtelaisista 20 - 64 -vuotiaista henkilöistä lähes 30 % uskoi, ettei jaksais työskennellä vanhuuseläkeikään asti (Lahti 28,7 %, Koko maa 24,6 %; Sotkanet).

Lahden kaupungille kohdentuvia suoria työllisyyskustannuksia voidaan vähentää lyhyellä aikavälillä erilaisilla tavoitteilla ja toimenpiteillä työmarkkinatuen kuntaosuuksien pienentämiseksi. Kunta maksaa työmarkkinatuesta sitä suuremman osan, mitä kauemmin henkilö on ollut työttömänä. Valtio rahoittaa työmarkkinatuen kokonaan 300 päivään asti. Lahdessa yli 1000 päivää työttömänä olleiden määrä on pandemian aikana noussut ja kunnan kustantama osuus on ollut samalla suurempi. Kela laskuttaa kunnilta työmarkkinatuen kuntaosuudet jälkikäteen kalenterikuukausittain. Työmarkkinatuen kuntaosuuksia Lahti maksoi vuonna 2021 yhteensä lähes 20,5 M€ (20 476 786,43; +0,1 % edellisvuodesta) (KELASTO). Esimerkiksi 5 % vuositason vähennys vuosina 2022 - 2025 verrattuna vuoden 2021 tasoon toisi nyky mallin mukaisesti noin 3,8 M€ säästöt Lahden kaupungille. Tiedossa on, että laskennan perusteet tulevat muuttumaan 2024 aikana. Tuolloin työllisyyden kuntakokeilut vakinaistetaan ja TE-palvelut siirretään kunnille. Edellistä mittaria tulee tarkistaa uuden rahoitusmallin varmistuttua. Uudessa mallissa työmarkkinatukien kuntaosuuksien maksuvelvoitteet alkavat porrastetusti aiemmin, todennäköisesti jo ennen 300 päivän työttömyyttä.

Nuorten syrjäytymisellä on merkittäviä vaikutuksia hyvinvointiin ja kansantalouteen. Hyvinvointisuunnitelman avulla vahvistetaan Lahdessa tiedolla johtamista ja ennaltaehkäisevää painotusta nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä. Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiön (ITLA) ja THL:n selvityksen mukaan suurimmat laskennalliset kustannukset yhteiskunnalle aiheuttavat NEET-nuoret (ei työssä, koulutuksessa eikä asevelvollisuutta suorittamassa olevat), valtakunnallisesti hieman yli 600 miljoonaa euroa (88 630 euroa/henkilö; ITLA & THL 2020, Koulusta työelämään siirtymisen polut ja yhteiskunnalliset kustannukset).

Nuorisotyöttömyys on yksi syrjäytymisen taustasy ja Lahdessa nuorisotyöttömyys on ollut suurimpiin kaupunkeihin verrattuna korkealla. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan selvityksen mukaan Lahdessa on kohdennettu rahaa syrjäytymisen ehkäisyyn valikoiduista vertailukunnista eniten vuonna 2020 sekä alle 18-vuotiaille (3 525 eur / hlö) että 18-29 -vuotiaille nuorille (1 498 eur / hlö). Yhteensä vuonna 2020 nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn kohdennettua rahoitusta Lahdessa oli yli 74 M€.

Tarkastelujaksolla 2016 – 2019 Lahti oli kuitenkin ainoa vertailukunnista, jossa nuorten syrjäytyminen on lisääntynyt (Syrjäytymisriskissä olevat 18-24 -vuotiaat, muutos +0,1 % -yks.). Lisäksi, ennaltaehkäisevän palvelun osuus Lahdessa vuosina 2019-2020 vähentyi (-2 %-yksikköä) ja korjaavan palvelun osuus lisääntyi (+3 %-yksikköä). Korjaavan palvelun osuus lisääntyi vertailukunnista eniten. Syrjäytymisen ehkäisyyn kohdennetut rahavirrat alle 18-vuotiaille on ohjattu Lahdessa vertailukunnista useimmin korjaavaan työhön. (Leskelä & ym. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn palvelurakenne, rahavirrat sekä seurannan haasteet – tulokset. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2022).

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimus

Toimenpiteet

Lautakunta: kh

Kh: kv

Kv: ote palvelualueet/lautakunnat/jaostot, Päijät-Hämeen
hyvinvointiyhtymä